

”Man måste inte vara musikalisk men det är roligt om man är det”

Gymnasieelevers syn på musikalitet

Sebastian Hultkrantz

Christoffer Schlee

Sammanfattning

Sebastian Hultkrantz & Christoffer Schlee

”Man måste inte vara musikalisk men det är roligt om man är det”

Gymnasieelevers syn på musikalitet

“You don’t have to be musical but it is fun if you are”

Upper secondary school students view on musicality

Antal sidor: 47

Uppsatsens syfte är att undersöka vad gymnasieelever har för attityder till begreppet musikalitet. För att skapa en bild av vilka attityder som finns har en enkätundersökning genomförts bland tredjeårselever på en gymnasieskola i sydöstra Sverige. Resultatet av undersökningen visar att elever generellt betraktar musikalitet som en sekundär egenskap, något som är kul men inte nödvändigt. Det är också en skillnad i attityd mellan elever som själva aktivt spelar ett musikinstrument eller sjunger och de som inte gör det. I tidigare forskning talas det om att musikalitet är en antingen är huvudsakligen medfödd eller en huvudsakligen förvärvad egenskap. Bland eleverna är förhållningssättet till detta ganska spritt även om något fler anser att musikalitet främst är en medfödd egenskap.

Sökord: musikalitet, musikalisk, omusikalisk

Innehållsförteckning

	Sid.
Inledning	4
Syfte	6
Metod	7
Urval	8
Enkäten.....	9
Genomförande	10
Teoretisk ram.....	11
Definitioner av musikalitet.....	11
Brändströms indelningar av musikalitetssyner.....	11
Carl Emil Seashores syn på musikalitet.....	12
James L. Mursell.....	14
Robert W. Lundin	15
John Blacking	16
Howard Gardner	17
Teorisammanfattning	19
Resultat och diskussion.....	21
Samtliga respondenter.....	21
Skillnader mellan könen.....	31
Skillnader mellan elever som spelar och inte spelar.....	35
Slutsats	40
Vidare forskning.....	42
Litteraturförteckning.....	43
Bilaga 1	45
Bilaga 2	47

Inledning

Den här uppsatsen handlar om begreppet ”musikalitet” samt vad gymnasieelever har för attityder till begreppet som sådant och i förhållande till sig själva.

Musik är något som alla har en alldeles individuell och unik relation till. Men vad är musikalitet för något? Vi har av våra erfarenheter med oss bilden av musikalitet som något som inte är förunnat alla. Somliga är musikaliska, andra är det inte. På samma gång är det inte riktigt så enkelt heller. Bland musicerande vänner och bekantskaper har vi under åren stött på personer som med lätthet kunnat reproducera avancerade solopartier med sitt instrument, men som först med stor möda kunnat plocka ut ackordgångar ur hörda stycken. Många känner säkerligen till flera virtuosa musiker som gjort stor karriär men som överhuvudtaget inte kan läsa någon musiknotation. I kontrast till dessa har vi musiker som tvärtom känner sig alldeles bortkomna utan partitur och inte klarar sig utan det för att kunna framföra sin musik. Att vara musikalisk är alltså ingen entydig egenskap. Men med sin blotta förekomst har ordet musikalisk, kanske per automatik fått sitt motsatsbegrepp ”omusikalisk”. Om det är svårt att definiera vad det innebär att vara musikalisk, vad innebär det då att vara omusikalisk? Under Nationalencyklopedins definition av ordet omusikalisk står det att omusikaliska människor inte längre anses finnas (”omusikalisk”, NE, 2008), en hållning som verkar delas av flera pedagoger och forskare. Men som musikpedagogen Mats Uddholm något ironiskt beskriver det; ”Om det inte fanns en massa omusikaliska människor skulle väl heller inte ordet omusikalisk finnas?” (Uddholm, 1994 s. 8). Ibland kan man träffa på människor som själva påstår sig vara helt omusikaliska, nästan som om detta vore något att skryta med. Definitionen av musikalitet skiljer sig alltså mellan vardagliga sammanhang och hur begreppet behandlas av forskare och pedagoger. Men vari bottnar då denna mer vardagliga förståelse för musikalitet?

I skolan förändras musikundervisningen gradvis från att vara kreativ och upplevelsebetonad under elevens tidiga år mot att bli allt mer färdighetsinriktad och effektiviserad (Brändström, 1997 s. 96). Detta kan visserligen betraktas som en nödvändig stegring allteftersom eleven utvecklas. Men det kan också betraktas som att

musik inte har samma betydelse för barn som det har för vuxna. I barnens värld får alla vara med utan prestationskrav, men i vuxenvärlden står prestationen istället i centrum. Jon-Roar Bjørkvold menar att man i Afrika har en förståelse för musik och musikalitet som ligger närmre barns syn (Bjørkvold, 2005 s. 54). Man betonar där en helhetsupplevelse där dans, sång, trumspel och fest samspelar. Detta står uppenbart i stark kontrast till traditionell västerländsk musiksyn där prestationer i sång och på instrument anses viktigast (Brändström, 1997 s. 13). Man kan här tala om en äldre och en nyare attityd till musikalitet som i förlängningen styr hur musikundervisning bör bedrivas. Men det är inte bara attityden hos lärare och de som formulerar styrdokumenterna som styr musikundervisningen. Det gör i stor grad även attityden hos eleverna. Vi ser således ett värde i att som blivande lärare skapa oss en bild av hur elever ser på musikalitet. Tycker de att musikalitet är något enbart unnat en liten klick, och att flertalet människor saknar egenskapen? Skulle så vara fallet torde det vara av värde för musiklärare att vara medveten om detta för att kunna påverka och arbeta med dessa attityder för att kunna skapa ett undervisningsklimat i vilket alla elever kan känna sig delaktiga.

Syfte

Uppsatsens syfte är att undersöka gymnasieelevers attityder till sin egen musikalitet och begreppen musikalisk respektive omusikalisk. Med attityd avser vi ”vad en person tror eller vet om något” (”attityd”, NE, 2008).

Frågeställningar:

Hur ser gymnasieelever på sin egen musikalitet?

Hur förhåller sig gymnasieelever till begreppen ”musikalisk” samt ”omusikalisk”?

Metod

Undersökningen har utgått från litteraturstudier runt begreppen musikalitet, musikalisk och omusikalisk och gått vidare med en kvantitativ undersökningsmetod i form av en enkätundersökning av elever i årskurs tre från olika program på en medelstor gymnasieskola i sydöstra Sverige. Skolan har cirka 800 elever uppdelade på 12 nationella program. Ämnet musik är inte obligatoriskt för alla elever men de har möjlighet att välja till ämnet i det individuella valet, i form av ensemble eller körsång. Skolan har fyra heltidsarbetande musiklärare, tre män och en kvinna. De är inte utbildade inom den ordinarie musiklärarutbildningen utan har hamnat på skolan tack vare sina musikmeriter. En har gått musikhögskolan och där studerat sitt huvudinstrument. De övriga har gått folkhögskolor av olika slag och sedan varit aktiva musiker på egen hand. De flesta har egna musikföretag vid sidan om lärararbetet. Alla fyra har validerats in på den så kallade SÄL-utbildningen i Malmö, där man kan läsa in pedagogiken och bli behörig lärare, de har med andra ord tillgodoräknats de praktiska erfarenheterna inom musik och då jämföras det med högskolestudier i ämnet. Ingen är ännu färdig med utbildningen. Musiklärarna har främst hand om det estetiska musikprogrammet, men även de individuella valen med inriktning på musik.

Estetisk verksamhet (ESV) är en viktig kurs som kan påverka slutbetyget för alla elever, då den är obligatorisk. Den omfattar 50 poäng och skall enligt skolverkets rekommendationer omfatta ca 46 timmars undervisning. Kursen bör även på något sätt inriktas mot det valda programmet, enligt kursmålen för Estetisk verksamhet som man kan hitta på skolverkets hemsida. På skolan där undersökningen genomförts har kursen lagts upp så att eleverna läser ESV endast i årskurs ett i sina respektive klasser. Under de senaste två åren har skolan inte haft möjlighet att ha med någon musiklärare bland de lärare som genomfört kursen. Detta beroende på det tidskrävande arbete som de estetiska musikeleverna tar via sin individuella undervisning i dels ett huvudinstrument och dels ett andrainstrument. Skolans elever har emellertid varje år uttalat ett stort missnöje med att inte kunna få arbeta med musik i estetisk verksamhet. För några år sedan kunde eleverna välja mellan musik, dans, drama och bild i denna kurs och då var de flesta nöjda. Men på grund av besparingskrav har skolan blivit tvingade att genomföra ESV mer som ett

projekt där klassen i helhet deltar praktiskt och estetiskt. De som undervisar ESV är de lärare som finns tillgängliga schemamässigt från det estetiska programmet. Skolans önskan är dock att detta skall förbättras så att de alltid kan erbjuda musikundervisning även i denna kurs.

För övrigt finns det även en mängd så kallade individuella val för alla elever på gymnasiet. Dessa läses i årskurs 2 och 3 och de ligger alltid vid samma positioner på skolans alla scheman vilket gör det möjligt att blanda eleverna årskursvis. Där finns bland många andra ämnen även musik att välja dels genom ensemblekurser och dels i form av körsång. Avslutningsvis har kurserna en stor konsert i skolans aula där man visar upp vad man arbetat med under året. Kurserna spänner över hela läsåret. I det individuella valet finns det därmed möjligheter för alla elever att läsa musik oavsett programval.

På den estetiska musikinriktningen läses emellertid mycket musik under utbildningen och där är undervisningen som tidigare nämnts mycket individuellt utformad. Upplägget handlar till stor del om vilken lärare man får och hur de tolkar kursmålen från skolverket samt hur ekonomin ser ut.

Urval

Valet att utgå ifrån årskurs tre gjordes för att eleverna här bör ha fått en något djupare erfarenhet av ämnet samt att de är myndiga och själva kan välja om de vill besvara enkäten och låta deras svar ingå i undersökningen. Metoden valdes för att enkelt kunna läsa av svaren och få en helhetssyn av elevers inställning och även göra en jämförelse mellan elevernas olika syn och attityd till begreppen musikalisk respektive omusikalisk beroende på kön och om de spelar något instrument eller inte. För att få en så bra jämförelse med så stor bredd som möjligt har en tyngdpunkt lagts vid att försöka undersöka elever från flera olika gymnasieprogram. Av cirka 200 elever i årskurs tre fick 114 stycken chans att fylla i enkäten, de andra gick inte att få tag på vid undersökningstillfället. Bland de 114 som var närvarande blev det inget bortfall. När enkäterna skickats tillbaka valde vi att slumpmässigt ta bort 14 enkäter för att få en jämn siffra på 100 att arbeta med. Detta gjorde resultaten enkla och lättöverskådliga. Det

lyckades även efter denna reducering även slumpa sig så att gruppindelningen blev i jämna tiotal med 60 kvinnor och 40 män, 30 som spelade instrument och 70 som inte spelade.

Enkäten

Enkätmetoden valdes framför intervjuer då det är en snabbare och smidigare undersökningsmetod vilket ger oss möjlighet att samla in och behandla ett större antal svar. Avsikten har varit att enkätfrågorna ska ha så hög validitet som möjligt, så att de verkligen mäter det som de avser att mäta. Frågorna har varit menade att vara formulerade så att de är intressanta och känns meningsfulla för eleverna att svara på i enlighet med *Enkäten i praktiken* (Ejlertsson, 2005 s. 99f). På så sätt minskas förhoppningsvis antalet uteblivna svar. Enligt Bryman är en nackdel med enkätundersökningar att man inte kan ställa några följdfrågor där eleverna kan fördjupa sina svar (Bryman, 2004 s. 147). För att väga upp detta har en öppenhet i frågeformuleringen eftersträvat.

Enkäten består av elva frågor som berör attityder till musikalitet (se bilaga 1). Inledningsvis efterfrågas också huruvida respondenten är man eller kvinna, vilket program denne läser samt om denne själv spelar något musikinstrument eller inte. Således kan de svarande delas in i ett antal undergrupper som i sig kan vara intressanta att undersöka och se skillnader emellan. Därefter följer fem frågor där man får gradera hur viktigt man anser olika saker som berör musik är. Dessa frågor har främst till avsikt att ge en bild av hur eleven ställer sig till att utöva och uppleva musik och vad som är viktigt i sammanhanget. Graderingen av dessa frågor sker på en femgradig så kallad ordinalskala (Ejlertsson, 2005 s. 89). Alternativen för graderingen har här benämnts inte alls viktigt, ganska viktigt, väldigt viktigt samt två obenämnda mellanalternativ. Valet att använda fem alternativ gjordes dels för att få en symmetri bland dem (ibid. 79), och dels för att det är ett udda antal. Respondenten tvingas då inte att ta övervägande ställning åt det ena hållet eller det andra (ibid. 82). En medelposition är viktig att ta upp då detta också speglar en nyans av en attityd. Vidare frågor fokuserar på begreppet musikalitet och respondentens personliga förhållning till det. Vi använder delvis även här femgradiga

skalor av ovan nämnda typ men här med svarsalternativen stämmer inte alls, stämmer delvis, stämmer helt och två orubricerade mellanalternativ. På frågan om det är arv eller miljö som styr musikalitet fungerar alternativen på samma sätt men med rubrikerna medfött, både och, något man lär sig. Två frågor lämnar möjlighet att kryssa i flera alternativ. Dessa frågor rör vad eleven främst lyssnar på i ett musikstycke samt vad eleven tycker kännetecknar musikalitet. Ett problem med den här typen av frågor är att de angivna svarsalternativen kan kännas otillräckliga eller inte riktigt beskriver vad respondenten tycker. Förhoppningen är att detta elimineras med alternativet annat, under vilket man själv får fylla i eventuella egna förslag. Även sista frågan, på vilken det efterfrågas om det finns omusikaliska människor, ges det förutom svarsalternativen möjlighet att kommentera svaret. Det är visserligen ingen garanti för att kommentar kommer ges, men även ett fåtal kommentarer kan vara av vikt och ge en något vidare illustration.

Genomförande

Enkätundersökningen genomfördes under en skolvecka i maj 2008. Förmodligen hade en utökning av tiden bidragit till ett bredare svarsunderlag. Vi var själva inte närvarande på skolan utan begagnade oss av utskick, vilket eventuellt medförde nackdelen att vi inte själva kunde presentera oss och undersökningen, vilket kanske hade skapat en större förståelse för syftet hos elever och lärare. Ett följebrev skickades emellertid med där temat för uppsatsen som enkäterna skulle komma att ligga till grund för kortfattat beskrevs (se bilaga 2).

Teoretisk ram

Definitioner av musikalitet

Att finna en enkel och entydig definition på musikalitet låter sig inte göras utan vidare. Generellt kan det betraktas som ett semantiskt problem. Ett ensamt ords innebörd tenderar automatiskt att bli vagt och ofullständigt. Ordets fulla betydelse kan bara visa sig i ett sammanhang så som en text eller en utsaga (Malmberg, 1972 s. 73f). Men musikalitetsbegreppet i synnerhet saknar en allmänt accepterad definition ("musikalitet", NE, 2008) vilket ger upphov till en rad kulturellt betingade personliga tolkningar. Det finns således ett antal kriterier och definitioner relevanta att redovisa i sammanhanget för att skapa en överblickbar ram för hur begreppet kan och har använts. I detta kapitel kommer följande forskares definitioner av musikalitetsbegreppet att behandlas. I första hand redovisas hur Sture Brändström, professor i musikpedagogik har delat in synen på musikalitet. Vidare med utgångspunkt från Harald Jørgensens *Fire musikalitetsteorier* (1982) redovisas fyra centrala musikforskares teorier väl värda att känna till. Dessa är Carl Emil Seashore, James L. Mursell, Robert W. Lundin och John Blacking. Denna bok kan därtill sägas ge lite av ett historiskt perspektiv av hur begreppet diskuterats och förändrats under 1900-talet. Slutligen redovisas hur Howard Gardner tar upp musikalisk intelligens i hans verk *De sju intelligenserna* (Gardner, 1994). Kapitlet avslutas med en kortare sammanfattning.

Brändströms indelningar av musikalitetssyner

Brändström talar främst om två skilda musikalitetssyner vilka han benämner absolut syn (1) samt relativistisk syn (2) (Brändström, 1997 s. 12ff). Den absoluta synen kännetecknas av föreställningen om att musikalitet är en medfödd begåvning enbart förbehållen ett fåtal individer. Prestationen sätts i fokus varvid goda färdigheter i instrumentspel eller sång premieras. I samband med detta kopplas också tester för att mäta musikalisk talang, vilka har funktionen att tidigt skilja de lämpade från de olämpade. Denna syn förknippas vanligen med akademiska utbildningar och klassisk högkultur. Den relativistiska synen tar avstamp i en pedagogisk syn på musik där genetiska faktorer är ointressanta (Brändström, 2006 s. 150). Istället betonas miljöns

betydelse och den musikaliska upplevelsen. Man likställer här åhörande med utövande då spelfärdigheter i sig själva inte anses vara musikalitetens kärnpunkt.

De båda synerna sammanfattas enligt följande modell:

Absolut syn på musikalitet	Relativistisk syn på musikalitet
medfödd	förvärvat
vissa utvalda	alla
färdighet	upplevelse
mätbar	ej mätbar
reproduktion	kreativitet
effektivitet	förståelse

(Brändström, 1997 s. 16)

Till dessa två syner har Brändström senare lagt till ett tredje perspektiv, det relationella. Där absolut och relativistisk syn fokuserar på individen, pekar det relationella istället på musikens i grunden kommunikativa funktion (Brändström, 2006 s. 151). Hur kan musikalitet bedömas som en individuell egenskap när det finns både en sändare och en mottagare? Varken musikaliska prestationer eller musikaliska upplevelser är viktiga i sig utan i bryggan däremellan. Det ligger emellertid en svårighet i att definiera egenskaperna i denna överbrygning.

Carl Emil Seashores¹ syn på musikalitet

Enligt Jørgensen är Seashore inte riktigt konsekvent i sin begrepps användning. Han använder hela sex olika begrepp när han pratar om varierande sidor av musikalitetsfenomenet. Hans första grundläggande begrepp är ”the musical mind”, alltså

---

¹ Carl Emil Seashore (1866-1949) föddes i Sverige men emigrerade till USA som liten. Han studerade psykologi vid Yale University och examinerades 1895. Därefter arbetade han hela sitt liv vid Iowa University och blev även rektor vid Teachers Collage 1908. Seashore skrev många böcker om generell och pedagogisk psykologi. Seashore var en pionjär inom musikpsykologisk forskning och hans tankar har framför allt haft stort inflytande över musikaliska tester (Jørgensen, 1982 s. 27).

den musikaliska människan i Jørgensens översättning (Jørgensen, 1982 s. 27). Seashore ställer även upp fem krav för denna musikalitet:

1. Kunna uppfatta ljudens frekvens, amplitud, form och längd (varighet).
2. Föreställa sig ljuden, ihågkommande av ljud.
3. Bli påverkad emotionellt av ljud.
4. Tänka, lösa musikaliska problem, med utgångspunkt i dessa upplevelser.
5. Ge uttryck för dessa upplevelser på ett eller annat sätt i musikutövande eller skapande. (ibid. s. 28)

Det andra begreppet Seashore använder är talang. Talang har framför allt två betydelser i hans teori. Den första betydelsen för talang är begåvning. Som exempel menar han bland annat att kompositörer har den högsta graden av musikalitet. Dirigenter och utövare har också sina specifika musikaliska kännetecken, medan pedagogens roll inte kräver musikalisk talang. Seashore menar härtill att dessa yrkesområden är mycket olika varandra och kräver olika former av talang (ibid. s. 28). Den andra betydelsen för begreppet talang är att de fem nämnda kraven för musikalitet är lika med fem olika talanger. Att vara musikalisk är således ingen enskild talang, utan en hierarki av talanger som Seashore liknar med ett träd som grenar ut sig. Men hierarkin innebär också per definition att en talang är mer betydande än en annan. Av de fem talangerna är det följaktligen den första, att människan ska kunna uppfatta ljudens frekvens, amplitud, form och längd, det mest grundläggande.

Det tredje begreppet kallar Seashore för kapacitet. Detta tredje begrepp samspelar med det första och grundläggande begreppet, "the musical mind". Han talar här om fyra grundläggande sensoriska kapaciteter. Dessa kapaciteter skiljer han från färdigheter, vilket är det fjärde begreppet han använder. Detta står för "relativt föränderliga drag" (ibid. s. 29), därför menar han att det är viktigt att skilja på kapaciteter och färdigheter.

Musikalitet är det femte begreppet. Han talar om att ”det ser ut att vara fyra stammar i musikalitetens familj” och varje stam står för en musikalisk typ, närmare bestämt en tonal, dynamisk, en temporal och en kvalitativ musikalitetstyp.

Det sjätte och sista begreppet är ”aptitud” eller potential, och det används i sammanhanget synonymt med kapacitet.

James L. Mursell²

Mursell menar att musikalitet innebär att man har en uppmärksamhet för tonal-rytmiska sammansättningar eller tonala mönster, och kan få en emotionell reaktion på dessa. Han menar också att man inte kan tala om begreppet *musikalitet* som något man har eller inte har. Man kan inte heller benämna människor som musikaliska eller omusikaliska eller rangordna dem efter deras grad av musikalitet. Det är flera olika kapaciteter som används när vi kommer i kontakt med musik, och dessa kan kombineras på olika sätt. Varje musikalisk utgångspunkt kräver olika specialiteter i vår personlighet, och vår totala personlighet kan vara bättre eller sämre utrustad till att utföra en viss musikalisk utgångspunkt. Enligt Mursell har musikaliteten sin utgångspunkt i vissa mentala professioner:

- emotionell reaktion på toner och tonal-rytmiska mönster
- förståelse för tonala sammanhang
- förståelse för rytmiska grupperingar

Mursell menar att den emotionella reaktionen på musik kanske är den mest grundläggande av de psykologiska funktionerna som pekar på musikalitet. De personer som bara uppfattar musik som ljud, och inte som något stimulerande som kan väcka känslor, som har det han kallar ”extremt objektiv uppfattning om musik”, är de egentligt omusikaliska.

---

² James L. Mursells (1893-1963) föddes i England. Vid 22 års ålder flyttade han till USA med hjälp av ett stipendium. Där tog han sin filosofiska doktorsexamen 1918 vid Harvard University. Därefter undervisade han i pedagogik och psykologi och mellan 1935 och 1959 var han professor vid Teachers Collage, Columbia University i New York. Liksom Seashore skrev även Mursell flera läroböcker inom pedagogik. 1937 gavs *The psychology of music* ut, bara ett år innan Seashores bok. De kom att ha skarpa diskussioner runt ämnet då de grundade sina teorier på helt olika grunder (Jørgensen, 1982 s. 58).

Poängen hos Mursell är att eftersom de färdigheter som avgör vilken sorts musikalisk utgångspunkt som eftersöks kan vara olika utvecklade och i olika kombinationer hos varje enskild människa, är det inte tal om en typ av musikalitet. Därför pratar man inte heller om en indelning av mer eller mindre musikaliska individer (ibid. s. 59)

Det är värt att anmärka att Seashores och Mursells syn på musikalitet har stora skillnader. Seashore menar att musikalitet består av en mängd talanger som är oberoende av varandra och bestämda av arv, medan Mursell menar att det är hur människans totala personlighet är organiserad som är avgörande. Med andra ord handlar det om en delsyn respektive en helhetssyn på människan (ibid. s. 59).

Robert W. Lundin³

Lundin använder sig inte av begreppet musikalitet, men lärda musikaliska färdigheter. Som exempel på sådana färdigheter menar han förmågan att skilja på olika tonhöjder, olika tonstyrka eller intervaller, färdigheter i att harmonisera melodier, sjunga efter noter eller spela ett instrument. Han använder sig också av tre begrepp som han tolkar på ett lite annorlunda sätt än Seashore och Mursell.

1. Kapacitet
2. Musikalisk talang
3. Aptitud

Med begreppet kapacitet menar han det begränsade inflytandet över biologiska strukturer. Han hävdar att detta är en biologisk potential som är ramen vi utvecklar musikalisk kunskap innanför. Till exempel kan vi tala om kapacitet för musikutövande, som bland annat inkluderar ett normalt nervsystem kopplat till händerna och en normal hörsel. Nästa begrepp Lundin använder är musikalisk talang. Detta står för en viss kvalitetsnivå på det skapande eller utövande området. På det sätt han använder begreppet är det närmast

---

³ Robert W. Lundin (1920-) har varit professor i psykologi vid University of the South, Tennessee, sedan 1964. Han har gett ut böcker om personlighetspsykologi och psykiatri men även intresserat sig för musikpsykologi. Hans bok, *An objective psychology of music*, kom första gången 1953, andra utgåvan kom 1967 (Jørgensen, 1982 s. 81).

tolkat som ett specialtillfälle för färdigheter, att talang är det samma som mycket goda färdigheter i musikutövande eller skapande av musik.

Lundin hävdar att de som tidigare lagt fram musikalitetsteorier inte har varit tillräckligt objektiva. Han menar vidare att musikalitet är en felbeteckning på en rad sammanknutna områden som människan lärt sig genom sin utveckling. Han knyter inte färdigheterna till någon närmare bestämd förmåga, som perceptionsförmågor eller emotionella reaktionsförmågor. Lundin menar att musiker givetvis har vissa kunskaper tillgodoräknade, som att kunna skriva ned melodier och harmonier efter att ha hört dem och kunna sätta harmonier till en melodilinje efter regler utformade av de gamla mästarna och ha kunskap att spela och skriva rytmnönster riktigt. Bortsett ifrån att många är oeniga i om detta är kunskaper alla musiker har eller bör ha, understryker detta att han med musikalitet menar inlärd kunskaper. Eftersom det finns så många typer av muskarbeten (utövare, kompositörer, musikteoretiker mm) så är kunskapsutrustningen egen för alla dessa. Musikalitet är med andra ord inte bunden till en bestämd kunskap, men till de musikaliska uttrycksformer som är utvecklade och knutna även till vanliga människor. (ibid. s. 81)

John Blacking⁴

Blacking har för avsikt att komma närmare ett svar på frågan vad människan egentligen är och vilka utvecklingsmöjligheter som finns. Det är viktigt att nämna att det är detta Blacking syftar till att undersöka. Han har alltså ett större mål än att bara studera begreppet musikalitet. Hans egna tankar kring detta har två grundfrågor:

- Vilka kunskapsformer är knutna bara till musik?
- Vad är musik, eller vilka ljud förtjänar att kallas musik? (Jørgensen, 1982 s. 94)

Blacking menar man generellt har lagt för stor vikt på utförande av musik vid bedömning av en människas musikaliska kunskaper. Han hävdar att det ljudliga uttrycket är

---

⁴ John Blacking (1928-) var professor i socialantropologi vid Queens University i Belfast då han skrev boken *How musical is a man?* 1973. Blacking har sin grund en studie av Venda-stammen i Sydafrika och ett av hans huvudarbeten är *Venda children's songs: a study in ethnomusicological analysis* från 1967. (Jørgensen, 1982 s. 94).

grundläggande för musikaliteten, inte minst vid tillfällena då man inte har skrivit ned musiken. Blacking menar att oavsett om musiktraditionen är överförd till noter eller inte så är det uppenbart att skapande och spelande av musik förutsätter en mänsklig kunskap i att upptäcka mönster i ljuden och till att känna igen dem vid senare tillfällen. Utan denna förståelse om ljud och kulturell enighet mellan i alla fall några människor om vad man hör, skulle vi varken ha musik eller kommunikation. Det ljudliga uttrycket kan emellertid analyseras från många olika synvinklar. Blackings utgångspunkt i frågan om vad man ska förstå genom att fråga vad man ska uttrycka sig ljudligt till. Seashore menade att det grundläggande var förståelsen för ljudens egenskaper, som styrkeskillnader, tonhöjdsskillnader och så vidare. Mursell menade å andra sidan att personens kunskap att förstå musikaliska helheter var avgörande. Blacking menar att båda dessa syner är för snäva, för ingen sätter musiken i ett kultursammanhang eller tar hänsyn till vår förmåga att uttrycka oss ljudligt och att uppfatta musik utvecklas och präglas av den kultur vi växer upp i. (Jørgensen, 1982 s. 102)

Howard Gardner

Howard Gardner delar in mänsklig intelligens i sju kategorier varav musikalisk intelligens är en av dessa. Han menar att av alla talanger som en individ kan ha finns det ingen som gör sig bemärkt lika tidigt som musikalitet. Man vet fortfarande inte varför så kallat musiköra framträder så tidigt hos barn, eller hur den kunskapen egentligen är beskaffad. Ett närmare studium av musikalitetens väsen ger både en större förståelse för vad musik är och en bild av musikalisk talang hänger samman med andra former av intelligens. Vissa musikaliskt extremt försigkomna barn har fått intensiv undervisning med särskilda metoder, andra har växt upp i mycket musikaliska hem, och åter andra är musikaliskt begåvade trots, eller kanske just på grund av en speciell skada eller störning (Gardner, 1994 s. 91f).

Musikaliskt begåvade människor kan ha många roller, från den avantgardiske kompositören som försöker skapa ett nytt tonspråk till det lilla barnet som uppmärksamt lyssnar till en vaggvisa. De olika rollerna kanske har stigande svårighetsgrad; det krävs säkert mer om man ska kunna framföra musik än om man bara lyssnar till den. Kraven är

förmodligen ännu större (eller i alla fall mer djupgående) om man ska skriva musik. Gardner menar att vissa musikformer troligtvis är mindre lättillgängliga än andra. Säkert är att det finns en kärna av musikaliska förmågor som krävs för att man ska kunna delta i en kulturs musikliv. Sådana grundläggande talanger finns i princip hos varje normal individ som regelbundet har kontakt med någon form av musik. (ibid. s. 96)

Musikalitet påminner på flera sätt om språksinnet och dess funktioner. Liksom vi kan urskilja olika nivåer i språket (från grundläggande fonologi via ordföljd och mening till större sammanhängande enheter som berättelser) har vi människor på musikens område en känslighet för enskilda toner och fraser och likaså för mer omfattande strukturer och organisatoriska regler. De olika analysnivåerna är lika viktiga när vi ställs inför ett litterärt verk, så som en dikt eller en roman. På samma sätt innefattar vår förståelse för musikaliska verk både förmågan att analysera enheter ”nedifrån-och-upp” och tolka överordnade scheman ”uppfifrån-och-ned”, på det sätt som kännetecknar gestaltpsykologin. (ibid. s. 99f)

Man vet inte mycket om hur musikaliteten utvecklades i mänsklighetens gryning. Många forskare anser att lingvistisk kommunikation och musikalisk uttrycksförmåga har samma rötter, och att de grenades ut från varandra för hundratusentals år sedan, kanske rent av en miljon år före nutid. Det finns fynd av musikinstrument från äldre stenåldern och många bevis tyder på att musik spelade en roll för de sociala gruppernas organisation under arbete, jakt och religion. Men fältet är öppet för många spekulationer och de konkreta bevisen är få. (ibid. s. 106)

Medan lingvistiska funktioner hos normala, högerhänta individer nästan uteslutande är lokaliserade till vänstra hemisfären, tycks musikaliteten (bl.a. den centrala förmågan att urskilja tonlägen) hos de flesta normala individer huvudsakligen styras från den högra. Skador i högra hemisfärens främre hjässlob och tinninglob orsakar påtagliga svårigheter att skilja mellan toner och återge dem korrekt, medan skador i motsvarande zon i vänstra hjärnhalvan (som ger allvarliga språkliga störningar) vanligtvis inte märkbart påverkar musikaliteten. Även förmågan att uppskatta musik försvinner uppenbarligen när högra

hemisfären skadas (Den typen av skador kan kallas ”amusi”, analogt med afasi vilket innebär språkliga störningar) (ibid. s. 108).

Teorisammanfattning

I korthet kan man säga följande om ovanstående musikalitetsteorier:

Sture Brändström använder sig av tre sätt att se på musikalitet. Absolut syn (1) betonar effektivitet, färdighet och medfödda egenskaper. Relativistisk syn (2) betonar upplevelse, kreativitet och förvärvade egenskaper. Relationell syn (3) betonar musikens kommunikativa grund i vilken individens musikalitet inte är viktigt, eftersom begreppet först får en innebörd i kommunikationen människor emellan.

Carl Emil Seashore menar att det finns sex olika talanger som ringar in musikaliteten. Dessa är The musical mind (1), talang (2), kapacitet (3), färdigheter (4), musikalitet (5) och aptitud (6). Talangerna är oberoende av varandra och de styrs främst av arv.

James L. Mursell menar att människor inte kan sägas vara mer eller mindre musikaliska då olika utgångspunkter eftersträvar olika typer av musikalitet. Musikaliteten handlar här främst om emotionell reaktion på musik.

Robert W. Lundin föredrar att använda begreppet musikaliska färdigheter före musikalitet. Musikalitet är främst något vi lär oss och den formas av vårt beteende, men kan begränsas av vissa arvmässiga faktorer.

John Blacking vill betona förståelsen av musikalitetens kulturella sammanhang. Eftersom musik kan innebära olika saker i olika kulturer går heller inte musikalitet att koppla till särskilda färdigheter.

Howard Gardner liknar musikalitet vid hur människors språkliga förmåga fungerar. Man kan uppfatta musikens olika beståndsdelar på ett liknande sätt som man gör med språk.

Arv- eller miljöpåverkade störningar i delar av hjärnan som styr dessa förmågor påverkar således hur vi uppfattar musik.

Resultat och diskussion

I det här kapitlet redovisas och diskuteras resultaten av enkätundersökningen. 100 enkäter har behandlats, så resultaten avser alltså både procentsats och elevantal.

Resultatredovisningen följer enkätens utformning (se bilaga 1). Först redovisas resultatet för samtliga respondenter, därefter svarsskillnader mellan kvinnor och män och slutligen skillnaderna mellan elever som uppgivit att de spelar instrument och de som inte spelar. Efter varje svarsredovisning jämförs och diskuteras resultaten.

Samtliga respondenter

Hur viktigt är det med musikundervisning i skolan?

	Andel elever (%)
Inte alls viktigt	8
	20
Ganska viktigt	32
	23
Väldigt viktigt	17

Vi kan utifrån dessa siffror sluta oss till att eleverna trots en spridd fördelning övervägande tycker det är ganska eller väldigt viktigt med musikundervisning. Att 8 procent anser det inte alls vara viktigt pekar dock på förekomsten av en attityd till musikundervisningen som oviktig. Om det i förlängningen innebär att man således tycker musik eller musikalitet är oviktigt är emellertid oklart.

Hur viktigt är det för dig att lyssna på musik?

	Andel elever (%)
Inte alls viktigt	0
	1
Ganska viktigt	13
	26
Väldigt viktigt	60

Eleverna lade generellt stor vikt vid att lyssna på musik då majoriteten, 60 procent ansåg det väldigt viktig. Ingen av respondenterna ansåg att lyssna på musik inte alls är viktigt och enbart en att det var mindre viktigt. Genom att återknyta till föregående enkätfråga kan man sluta sig till att de som tyckte musikundervisning var mindre eller inte alls viktigt likväl anser det ganska eller väldigt viktigt att lyssna på musik. Vid en jämförelse med vad Mursell uppger som kännetecken för vad det innebär att vara musikalisk, att man kan läsa av tonala mönster och få emotionella reaktioner på dessa, så skulle en liknelse kunna göras vid att eleverna tycker om att lyssna på musik och därför bör kunna få emotionella reaktioner av musiken och alltså kan anses vara musikaliska.

Hur viktigt är det att kunna sjunga och/eller spela något musikinstrument?

	Andel elever (%)
Inte alls viktigt	22
	42
Ganska viktigt	14
	13
Väldigt viktigt	9

Svarsfördelning är spridd men lutar övervägande åt att respondenterna tycker det är mindre viktigt att kunna spela eller sjunga. Man föredrar alltså generellt att lyssna på musik framför det egna utövandet.

Hur viktigt är det att kunna läsa noter?

	Andel elever (%)
Inte alls viktigt	41
	34
Ganska viktigt	13
	6
Väldigt viktigt	6

Notläsning betraktas generellt som inte alls eller mindre viktigt. Vid en jämförelse med svaren på hur viktigt det är att kunna spela/sjunga kan resultatet betraktas som övergripande likartat även om notläsning ses som ännu mindre viktigt. Genom att betrakta notläsning som en form av musikutövande kan svaren frågorna emellan kopplas samman till en generell attityd att detta är mindre eller inte alls viktigt.

Hur viktigt är det att vara musikalisk?

	Andel elever (%)
Inte alls viktigt	21
	32
Ganska viktigt	32
	9
Väldigt viktigt	6

Även här väger respondenternas svar mot att vikten av att vara musikalisk är mindre eller inte alls viktigt. Märk väl att svarsfördelningen liknar här den på föregående två frågor.

Då det inte är så viktigt att spela/sjunga eller läsa noter är det alltså heller inte så viktigt att vara musikalisk.

Tycker du själv att du är musikalisk?

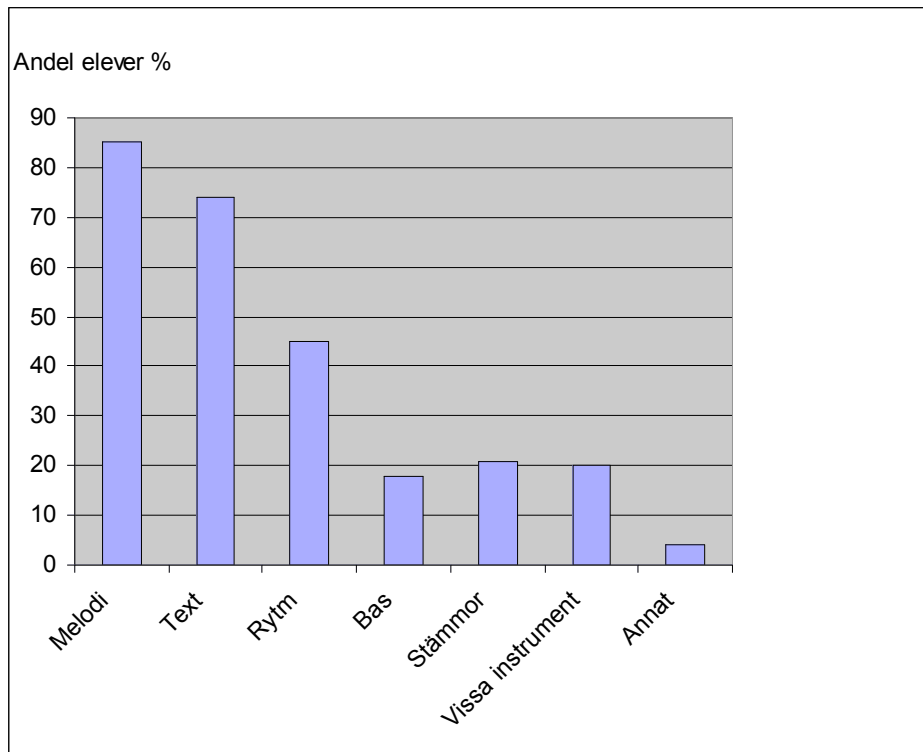
	Andel elever (%)
Stämmer inte alls	15
	19
Stämmer delvis	33
	17
Stämmer helt	16

Svarsfördelningen väger här som synes mot mitten men är i övrigt att betrakta som jämnfördelade alternativen emellan. Trots detta har merparten av respondenterna kryssat i att de anser sig själva vara delvis musikaliska eller mer. Utav detta kan man tolka det hela som att eleverna generellt uppfattar sig själva som ganska musikaliska men att denna kunskap inte ses som särskilt viktig i sig. Detta kan ses som en antydning till en något negativ inställning till begreppet musikalitet då statusen för denna kunskap är låg. Man kan dock inte fastställa att det är så då det ändå verkar finnas ett intresse för musik och att vara musikalisk då de flesta av respondenterna menar att det är väldigt viktigt att lyssna på musik samtidigt som de i stor utsträckning anser sig själva vara musikaliska. Att de sedan inte ser detta som en viktig kunskap i sig behöver inte betyda att inställningen till musikalitet är negativ. Tvärtom kan det till och med vara en positiv inställning då de betraktar musik som något roligt som de kan lära sig mer om utan några krav. Musik är en hobby där de istället kan slappna av och njuta av den utan att känna några krav på att de måste prestera något.

Vad lyssnar du mest på i ett musikstycke?

Nedanstående resultat presenteras även i form av ett stapeldiagram för att ytterligare tydliggöra svarsfördelningen. Notera att de höga procentsatserna beror på att enkätfrågan tillåter flera ikryssade alternativ från respondenterna.

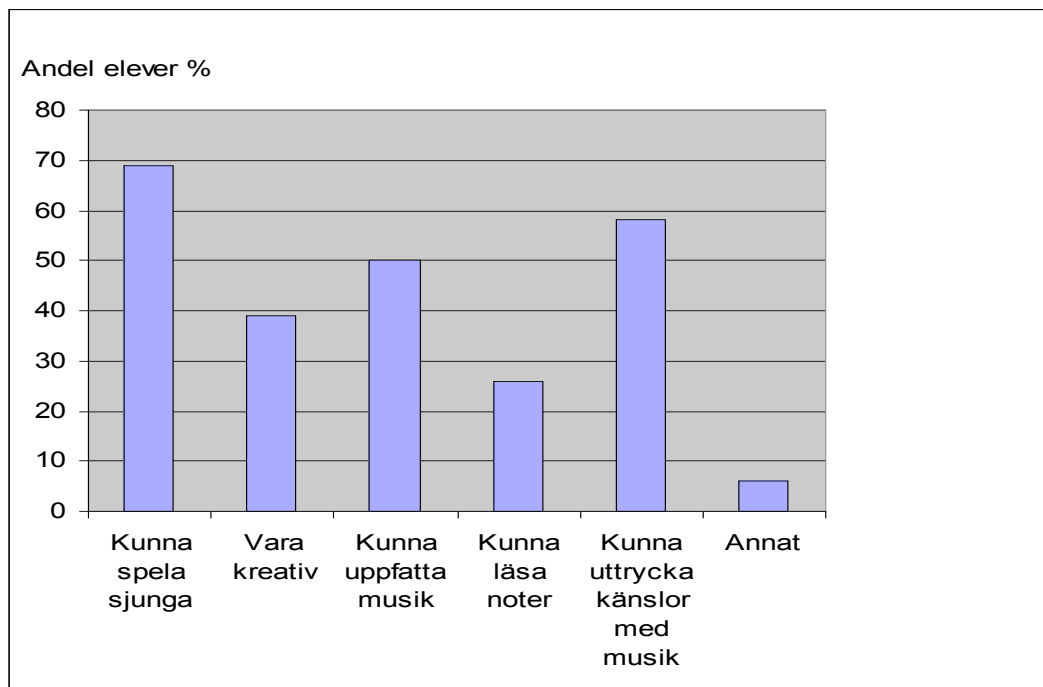
Melodi och text är här de enda saker som majoriteten av eleverna påstår sig lyssna mest på. Något under hälften anser sig lyssna mest på rytm medan bas, stämmor och vissa instrument får betraktas som underordnade faktorer. Fem respondenter hade uppgivit andra alternativ under ”Annat”. Två av dessa uppgav sig lyssna på vad de kallade ”helheten”. Anmärkningsvärt är att ingen av dessa kryssat i samtliga av de färdiga alternativen, om det nu skulle ligga någon motsättning i detta. En respondent uppgav sig lyssna efter ”känsla” medan de övriga två lyssnade efter sång respektive gitarr.

Att resultaten ser ut som de gör skulle kunna ha att göra med i vilken ordning svarsalternativen presenterats i enkäten. Det finns en möjlighet att eleverna kan ha tolkat det som att alternativen har ställts upp i en slags rangordning. Det kan alltså inte uteslutas

att vi till viss del kan ha styrt elevernas svar då några kan ha uppfattat det så. Bortsett från detta kan man utifrån resultatet tolka det som att eleverna framförallt lyssnar på melodin i ett musikstycke strax följt av text. Bara det faktum att alla har hittat något som de lyssnar efter tyder på att de innehar någon slags musikalisk kunskap då de kan skilja på de olika alternativen i ett musikstycke.

Vad kännetecknar musikalitet?

Observera även här att liksom på förra frågan beror de höga procentsatserna på att varje respondent haft möjlighet att kryssa i flera svarsalternativ.

Det alternativ som flest angav, 69 procent, som ett huvudsakligt kännetecken för musikalitet är som tabellen visar att kunna spela eller sjunga. Detta tyder på en ganska traditionell syn på kriterier enligt Brändströms teorier där prestationen sätts i fokus. Även Lundin förknippar den musikaliska förmågan med att bland annat kunna sjunga eller spela något instrument. Att kunna uttrycka känslor med musik ansågs också som kännetecknande för majoriteten. Av dem som angivit andra faktorer under rubriken ”Annat” hade två skrivit ”taktkänsla”. En respondent skrev kort och gott ”Känsla”. En

annan framhöll att ”en blandning är bra” med det svårtolkade förbehållet ”beror på om man är skolad eller självlärd”. Merparten av dessa alternativ ingår i Seashores teori beträffande vilka olika krav man bör uppfylla för att kunna betitla sig som musikalisk även om han har rangordnat dessa på ett annat sätt och framförallt trycker på förmågan att kunna uppfatta ljud på olika sätt. Att eleverna framförallt förknippar musikalitet med att kunna spela instrument eller sjunga kan vara en förklaring till varför de har svarat som de gjort i de övriga frågorna. Till exempel på frågan om det finns människor som är mer musikaliska än andra och på frågan om det finns människor som är helt omusikaliska.

Hur blir man musikalisk? Är det medfött eller något man lär sig?

	Andel elever (%)
Medfött	6
	13
Både och	66
	14
Något man lär sig	1

Svaren väger mot att arv och miljö samspelar i lika stor grad. Anmärkningsvärt är dock att sex procent av de svarande har angett att det är enbart medfött men endast en har svarat att det är något man uteslutande lär sig. Detta kan jämföras med Seashores teori om att musikalitet framförallt är ärftligt betingat. På liknande sätt stämmer dessa teorier överrens med Brändströms absoluta syn på musikalitet som innebär att detta är en medfödd begåvning som endast är några få förunnad. Det går i och för sig inte tala om att detta är en generell syn bland respondenterna då det endast är 6 procent som svarat att musikaliteten är helt medfödd. Hela 66 procent menar att det är ”både och”, 14 procent har kryssat i alternativet mellan ”både och” och ”något man lär sig”, 1 procent har kryssat i att det helt är något man lär sig, 13 procent har lagt sig på andra sidan mellan ”medfött” och ”både och” och alltså 6 procent menar att det bara är medfött. Så de flesta är av uppfattningen att anledningen till att en människa blir musikalisk kan både ha att göra

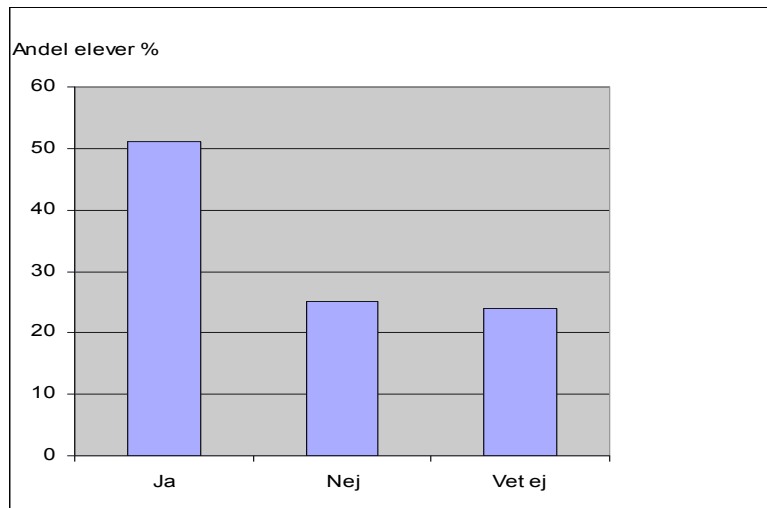
med att det är medfött och något man kan lära sig och att en kombination av dessa utger de bästa förutsättningarna för att utveckla sin musikalitet.

Är vissa människor mer musikaliska än andra?

	Andel elever (%)
Stämmer inte alls	1
	1
Stämmer delvis	18
	20
Stämmer helt	60

Med en klar majoritet anser eleverna att det finns människor som är mer musikaliska än andra. Hela 60 procent menar att det stämmer helt, 20 procent har kryssat i rutan mellan stämmer helt och stämmer delvis och 18 procent menar att det stämmer delvis. Endast två procent är av uppfattningen att detta stämmer mindre eller inte alls. Seashores uppfattning är att musikalitet inte är en talang i sig utan en gemensam benämning för många olika talanger. Han menar också att musikalitet är ärftligt och av detta kan man dra slutsatsen att han är av den meningen att vissa människor är mer musikaliska än andra. Mursell däremot menar att man inte kan tala om musikalitet som något man antingen har eller inte har, eller att man kan benämna människor som musikaliska eller omusikaliska. Han hävdar också att det heller inte går att rangordna människor efter deras grad av musikalitet. Det råder alltså delade meningar i teorierna om huruvida vissa människor kan vara mer musikaliska än andra. Respondenterna är i denna studie av uppfattningen att så är fallet. Sedan kan man dock vidare resonera kring hur pass insatta eleverna är i dessa frågor. Antagligen har de inte så djupt gående teoretisk bakgrund i ämnet eller fått ta del av vad som talar för eller emot påståendet.

Finns det helt omusikaliska människor?

Strax över hälften av de svarande är alltså av åsikten att människor kan vara helt omusikaliska, 26 % svarar nej och 25 % har svarat vet ej. Tolkningen av svaret ”Vet ej” är emellertid inte helt oproblematiskt. Man kan eventuellt spekulera i hur dessa hade svarat om vet ej-alternativet utelämnats.

Till denna avslutande fråga gavs även möjlighet för respondenten att kommentera sitt svar. Endast 27 respondenter lämnade kommentar och somliga av dessa missförstod att kommentarsutrymmet bara gällde som komplement till frågan varpå de ibland kommenterade andra saker såsom enkätens helhet. Några av dessa kommentarer visade sig dock talande för elevernas attityder och är således värda att ta upp. En manlig elev på teknikprogrammet skrev: ”Musik är viktigt önskar jag var bättre på det”. En kvinnlig elev på samhällsprogrammet skrev att det ”inte är ett måste att vara musikalisk, men det är ju roligt om man är det”. Fem av respondenterna motiverade att de svarat att det finns helt omusikaliska människor med att somliga är tondöva eller att det med stor sannolikhet borde finnas ”extrema fall” där människor saknar musikalitet. Fjorton av dem som svarat att de inte ansåg det finnas omusikaliska människor gav lite olika motiveringar. Somliga betonade hur musikalitet kännetecknas av att man känner något inför musik. En kvinnlig elev skrev: ”Jag tror samtliga människor på något sätt berörs av musik eller känner någonting för musik”. En annan kvinnlig elev skrev: ”Alla kan känna musik. Vissa har

dock svårare att uttrycka sig via musikens språk”. Några betonade musikalitet som något individuellt: ”Alla är musikaliska på sitt sätt”. Ett annat för attityderna talande citat är ”Alla är [musikaliska] fast dom kanske inte vet det”.

Enligt Mursell är det de personer vilka bara uppfattar musik som ljud som är de egentligt omusikaliska. Det vill säga de som inte kan uppfatta ljud som något stimulerande som kan väcka känslor eller, som Mursell kallar det, de som har en ”extremt objektiv uppfattning om musik”. Howard Gardner menar att musikaliteten sitter i högra hemisfären i hjärnan, bland annat förmågan att kunna skilja på tonlägen. Skador på denna kan enligt Gardner leda till att en människa blir omusikalisk och till och med tappa intresset totalt för musik. Sedan kan ju olikheter i hur eleverna definierar vad som menas med att vara helt omusikalisk diskuteras. Att döma av de kommentarer som lämnats verkar förståelsen för begreppet växla något eleverna emellan. Någon valde till exempel att ha en klasskamrat som exempel för någon som är omusikalisk utan någon förtydligande motivering. Det fanns i och för sig också en hel del någorlunda nyanserade kommentarer. En elev spekulerade i att det förmodligen finns extrema fall där människor kan räknas som helt omusikaliska. Flera av eleverna som lämnat kommentar förknippar begreppet omusikalisk med att vara tondöv. Det ger däremot en lite mer ingående bild på hur deras inställning till begreppet musikalitet ser ut. Man verkar tycka att musikalitet är en egenskap som kan vara en källa till glädje, men det är inte nödvändigt för att klara sig genom livet så som samhället ser ut. Vidare verkar de vara av uppfattningen att musik är en sorts hobbyverksamhet som sträcker sig till att kunna spela eller sjunga och som utövas mest för det egna nöjets skull.

Skillnader mellan könen

Av samtliga respondenter var fördelningen 60 % kvinnor och 40 % män.

Hur viktigt är det med musikundervisning i skolan?

	Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
Kvinnor	3%	17%	35%	27%	18%
Män	15%	25%	28%	17%	15%

Man kan här utläsa att kvinnorna tycker att musikundervisning är något viktigare än männen. Männens svar sviktar lätt mot att det Inte alls är viktigt medan kvinnornas svar i högre grad lutar mot att det är ganska eller väldigt viktigt.

Hur viktigt är det viktigt det för dig att lyssna på musik?

	Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
Kvinnor	0%	0%	5%	25%	70%
Män	0%	3%	22%	28%	47%

Hela 70 procent av kvinnorna har här svarat att detta är väldigt viktigt att lyssna på musik, medan det bara är 47 procent av männen som har angivit samma svar. Hos männen är istället svaren på den här frågan något mera utspridda än var de är hos kvinnorna.

Hur viktigt är det att kunna sjunga och/eller spela något musikinstrument?

	Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
Kvinnor	22%	43%	18%	10%	7%
Män	20%	40%	10%	17%	13%

Även om svarsfördelningen bland män och kvinnor är ganska likartad så kan man ändå se att män anser det något viktigare att kunna sjunga eller spela ett instrument.

Hur viktigt är det att kunna läsa noter?

	Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
Kvinnor	35%	40%	15%	5%	5%
Män	50%	25%	10%	8%	7%

I svaren på den här frågan finns den anmärkningsvärda skillnaden att hälften av männen menar att det inte alls är viktigt att kunna läsa noter medan bara 35% av kvinnorna uppgivit samma svar.

Hur viktigt är det att vara musikalisk?

	Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
Kvinnor	22%	28%	37%	10%	3%
Män	20%	33%	28%	7%	12%

Både män och kvinnor tycker generellt att det är mindre eller inte alls viktigt att vara musikalisk. Det finns dock ett antal män (12 %) som anser det väldigt viktigt vilket står i kontrast till kvinnornas svar (3 %).

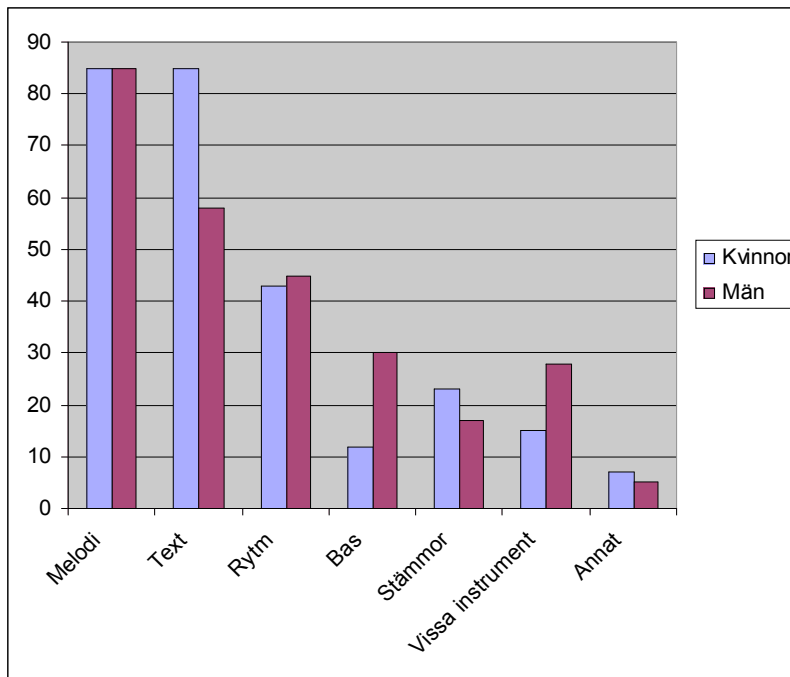
Tycker du själv att du är musikalisk?

	Stämmer inte alls		Stämmer delvis		Stämmer helt
Kvinnor	10%	15%	43%	20%	12%
Män	23%	25%	17%	15%	20%

Kvinnorna tycker i större utsträckning att de är musikaliska medan männen har något större spridning i sina svar. Fler män än kvinnor menar dock att det stämmer helt men också att det inte stämmer alls.

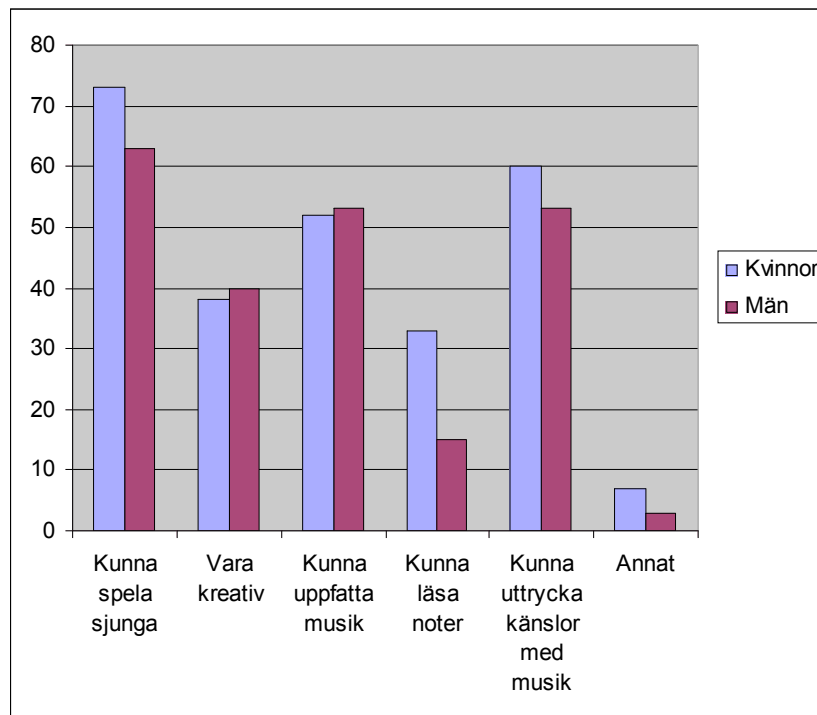

Vad lyssnar du mest på i ett musikstycke?

Vid denna jämförelse visas inga större olikheter i svaren även om 85 procent av kvinnorna angav texten som en viktig del och bland männen var det bara 58 procent som prioriterade denna. Ett högre procentantal av männen hade dock kryssat i att de lyssnar på basen i ett musikstycke. Av männen var det 30 procent som hade valt detta alternativ medan det endast var 12 procent av kvinnorna. Bland kvinnorna var det också ganska många fler som kryssade i stämmor som en viktig del i musikstycket. Dessa svar är som sagt väldigt generella men det kan ändå vara intressant att se att det finns en skillnad i vad kvinnor och män prioriterar i musikstycken.

Vad kännetecknar musikalitet?

Här är kvinnorna och männen ganska lika i sina svar med några små olikheter. Kvinnor tycker notläsning är en större faktor än män, liksom att kunna uttrycka känslor och kunna spela/sjunga.

Hur blir man musikalisk?

	Medfött		Både och		Något man lär sig
Kvinnor	2%	10%	75%	13%	0%
Män	12%	17%	53%	15%	3%

Männen menar i något större utsträckning än kvinnorna att musikalitet är medfött. Likväl är det 3 procent av männen som menar att det uteslutande är något man lär sig medan inga av kvinnorna angivit detta.

Är vissa människor mer musikaliska än andra?

	Stämmer inte alls		Stämmer delvis		Stämmer helt
Kvinnor	1%	1%	17%	24%	56%
Män	3%	0%	7%	15%	75%

På denna fråga tycker mer än hälften av kvinnorna att det stämmer helt att vissa människor är mer musikaliska än andra och hela 75 procent av männen instämmer på detta.

Finns det helt omusikaliska människor?

	Ja	Nej	Vet ej
Kvinnor	42%	28%	30%
Män	63%	17%	20%

En större andel av männen anser att det finns helt omusikaliska människor även om merparten av kvinnorna också håller med om det.

Skillnader mellan elever som spelar och inte spelar

Av det totala antalet svarande hade 30 % angivit att de spelar och 70 % att de inte spelar.

Hur viktigt är det med musikundervisning i skolan?

	Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
Spelar	0%	6%	27%	30%	37%
Spelar inte	11%	26%	34%	20%	9%

Bland dem som spelar instrument och de som inte gör det kan en klar skillnad påträffas angående hur viktigt respondenterna ansåg att musikundervisningen i skolan är. De flesta som spelar något instrument menar att det är väldigt viktigt med musikundervisning i

skolan medan de som inte spelar i allmänhet inte anser det vara lika viktigt även om majoriteten av dessa har kryssat i att det i alla fall är ganska viktigt. Därefter drar det snarare åt att det inte är särskilt viktigt för de resterande svaren i den här gruppen.

Hur viktigt är det viktigt det för dig att lyssna på musik?

	Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
Spelar	0%	0%	7%	13%	80%
Spelar inte	0%	1%	14%	33%	51%

De som spelar har med 80 procents majoritet ansett att musiklyssnande är väldigt viktigt då endast 51 procent av dem som inte spelar kryssat i samma svar på denna fråga.

Hur viktigt är det att kunna sjunga och/eller spela något musikinstrument?

	Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
Spelar	17%	20%	23%	13%	27%
Spelar inte	23%	51%	11%	13%	1%

Det anses allmänt viktigare av dem som själva spelar något instrument att kunna sjunga och/eller spela. Anmärkningsvärt är dock svarsspridningen bland dem som spelar. 17 procent av dem som spelar menar att det inte alls är viktigt

Hur viktigt är det att kunna läsa noter?

	Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
Spelar	33%	23%	17%	10%	17%
Spelar inte	44%	39%	11%	4%	1%

Även att kunna läsa noter är något som prioriteras högre av dem som själva spelar något instrument. Svaren bland dem som spelar väger dock mot att det inte alls är viktigt.

Hur viktigt är det att vara musikalisk?

	Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
Spelar	20%	17%	33%	10%	20%
Spelar inte	21%	39%	31%	9%	0%

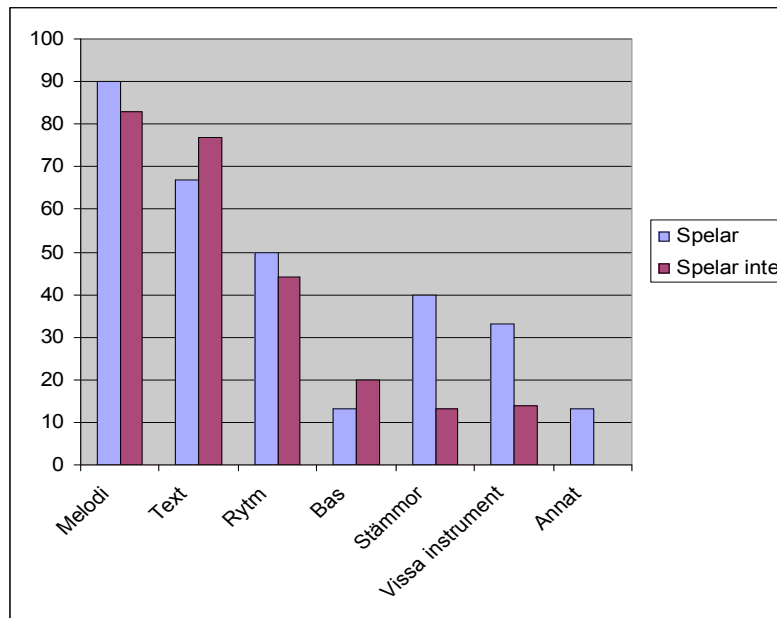
På frågan hur viktigt det är att vara musikalisk var det ingen av gruppen som inte spelar som ansåg att detta var väldigt viktigt medan 20 procent av gruppen som spelar ansåg det väldigt viktigt. Även i övriga frågor ser det ut ungefär på samma sätt, att de som spelar har en något positivare syn på hur viktig musikaliteten är för dem. Det bör dock nämnas att det bara är 30 av respondenterna som spelar något instrument och 70 stycken som inte spelar. Detta medför att varje svar hos de spelande är något starkare procentuellt. Men utifrån hur det ser ut kan det ändå utläsas att gruppen för de som spelar har en positivare attityd till begreppet och detta borde bero på att de har mer erfarenhet av ämnet då de i allmänhet för egen del har ett större intresse för att vara musikalisk.

Tycker du själv att du är musikalisk?

	Stämmer inte alls		Stämmer delvis		Stämmer helt
Spelar	0%	3%	7%	47%	43%
Spelar inte	17%	24%	37%	11%	10%

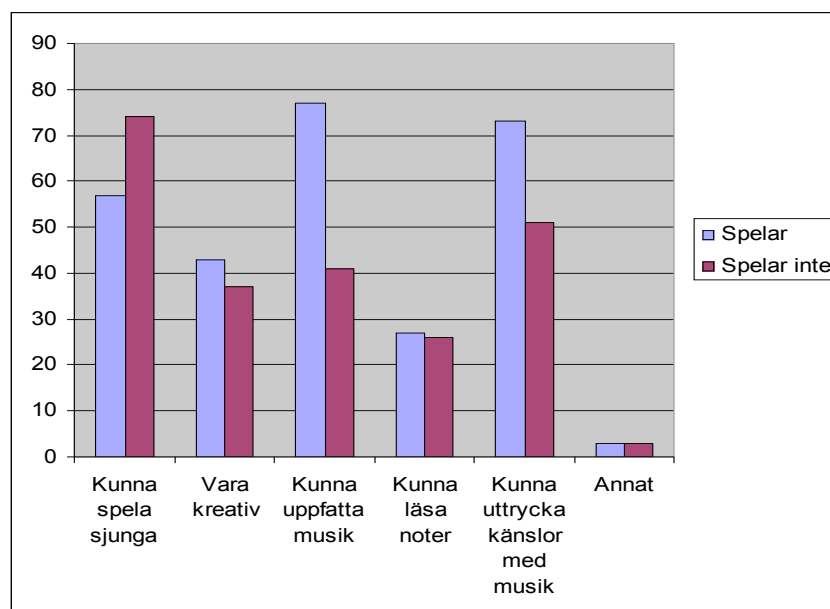
De som spelar något instrument har en mycket positivare bild av sin egen musikalitet än de som inte spelar något.

Vad lyssnar du mest på i ett musikstycke?

De som spelar har över lag angivit fler alternativ än de som inte spelar. Dock kan vi se att de som inte spelar lyssnar något mer på texten i ett musikstycke.

Vad kännetecknar musikalitet?

De som inte spelar något förknippar framförallt musikalitet med att kunna spela och sjunga medan de som spelar i högra grad har angivit fler alternativ och framförallt menar att musikaliteten har att göra med om man kan uppfatta musik och även att kunna uttrycka känslor med musik.

Hur blir man musikalisk?

	Medfött		Både och		Något man lär sig
Spelar	0%	20%	60%	20%	0%
Spelar inte	9%	9%	70%	11%	1%

De som spelar drar mest åt mittalternativet och svaren för de som inte spelar lutar något åt att musikalitet är något som är medfött.

Är vissa människor mer musikaliska än andra?

	Stämmer inte alls		Stämmer delvis		Stämmer helt
Spelar	0%	0%	20%	10%	70%
Spelar inte	1%	1%	17%	24%	56%

Av eleverna som spelar något instrument är det fler som helt instämmer på att vissa människor är mer musikaliska än andra.

Finns det helt omusikaliska människor?

	Ja	Nej	Vet ej
Spelar	43%	37%	20%
Spelar inte	54%	20%	26%

På den här frågan har båda parterna svarat ganska lika även om något fler av dem som inte spelar något instrument är av uppfattningen att det finns helt omusikaliska människor.

Slutsats

Elevernas svar angående deras attityd till begreppen musikalisk respektive omusikalisk kan tolkas på två sätt. Att lyssna på musik är något som eleverna värderar mycket högt och på så sätt utgör musik en viktig del i deras liv. Man kan även utläsa att det finns ett intresse för att vara musikalisk på det personliga planet, då nästan alla anser sig vara delvis eller mer musikaliska, således verkar man generellt ha en ganska positiv självbild. Däremot tycker majoriteten att den musikaliska kunskapen i sig inte är särskilt viktig i ett större perspektiv. Uppfattningen verkar vara att musikalitet är en egenskap som kan skapa glädje vid vissa tillfällen men det är ingen nödvändig kunskap för att klara sig genom livet så som dagens samhälle ser ut. Man behöver inte vara musikalisk och således kan man tillåta sig att indela människor i kategorier som mer och mindre musikaliska eller rent av musikaliska och helt omusikaliska. Detta kan i och för sig också vara en positiv inställning till musikaliteten då de ser musik mer som något roligt som de kan välja att undersöka och lära sig utan krav på att de måste göra det.

Undersökningen visar att eleverna framförallt förknippar musikalitet med att kunna spela något instrument eller att kunna sjunga. Detta kan vara en förklaring till varför de har svarat som de gjort även på de övriga frågorna. Till exempel på frågorna om de anser sig själva vara musikaliska och hur de ser på andras musikaliska förmågor. Vidare kan vi konstatera att majoriteten av eleverna anser att musikalitet är något som är både ärftligt och miljöbetingat även om det i övrigt lutar lite åt en uppfattning om att arvet spelar störst roll för om en människa blir musikalisk eller inte.

Det finns vissa intressanta olikheter i attityden till musikalitet kvinnor och män emellan. Kvinnorna i undersökningen har till exempel i mycket högre grad än männen prioriterat vikten av att lyssna på musik. Vidare menar kvinnorna i störst utsträckning att de är musikaliska till viss del medan männen på denna fråga har mycket större spridning i sina

svar, detta kan kanske kopplas ihop med frågan om vikten av att lyssna på musik där kvinnorna ansåg det väldigt viktigt i mycket högre grad än männen. Även på frågan vad eleverna lyssnar på i ett musikstycke hittar vi vissa skillnader i svaren. Till exempel lyssnar en betydande större del av kvinnorna mycket på texten än vad männen gör. Bland männen prioriterades istället basen något högre än hos kvinnorna som emellertid lyssnade mer på stämmorna i ett musikstycke. Vad som kännetecknar musikalitet har kvinnorna och männen ganska lika uppfattningar om förutom att kvinnorna i något högre grad anser att notläsning är en viktig faktor. Männen har också i bredare utsträckning en uppfattning om att det finns mer eller mindre musikaliska människor och till och med de som är helt omusikaliska. Denna uppfattning kan förmodligen kopplas samman med tidigare svar på frågorna om elevernas kriterier för musikalitet.

En ännu större skillnad kan man hitta i svaren mellan de elever som spelar något instrument och de som inte gör det. De som spelar har överlag en positivare attityd till musikalitet på samtliga punkter. Detta kan antagligen förklaras med att de har ett högre intresse för att vara musikalisk och eftersträvan av att utveckla sin musikalitet. Detta då de själva spelar ett instrument och på så vis har en närmare kontakt med vad det innebär att utöva musik. Deras intresse för ämnet leder till att de anser det viktigare att vara musikalisk än de som inte har samma relation till ett instrument eller musikutövandet.

Vidare forskning

Det är kanske onödigt att nämna att den här undersökningen endast belyser en mycket liten del av verkligheten och att resultatet inte bör generaliseras. Enbart en skola har undersökts och på den bara en bråkdel av eleverna. Kanske råder en särskild attitydskultur på skolan, i vissa kompisgäng eller rent av generellt i staden som ger resultatet en särskild prägel. Utför man undersökningen på en annan skola där musikundervisningen påverkas av andra faktorer så som till exempel lärare och andra traditioner ger det kanske ett helt annat utslag. Men en fråga öppnas likväl av resultatet. Hur förändrar man elevers inställning till musikalitet? Om musikalitet inte betraktas som en viktig förmåga kommer musikundervisningen att kännas meningslös och onödig för majoriteten av eleverna. Undersökningen visar till viss del att elever som själva spelar instrument anser att musikalitet är viktigt. Borde inte då en logisk lösning vara att få fler elever att börja spela och sjunga? Även om det skulle vara ett sätt så skulle dock musikalitet endast vara till för de som spelar. Eller finns det andra faktorer som påverkar inställningen till musikalitet såsom klass, kön och etnicitet eller huruvida man bor i städer eller i glesbygd? Men främst undrar vi hur man skapar förståelse för att det kan vara viktigt att bejaka en inneboende musikalitet som en källa till glädje, även om man inte gör karriär som musiker eller ens spelar i ett rockband på fritiden? Detta är en fråga relevant nog att gå vidare med. En annan relevant fråga som kan kopplas till denna uppsats är hur attityder från både elever och lärare påverkar själva musikundervisningen. Attityder hos elever kanske i motsats till vad vi påstår inte alls påverkar undervisningen nämnvärt. En ytterligare fråga är om mer ämnesintegrerad undervisning skulle överbrygga eventuellt motvilja elever har mot just musiken? Ämnen som hos elever och lärare har en högre status kan bli både språngbräda och mål i samverkan med musikaliska undervisningsmetoder. Hur detta åstadkoms kan också vara väl värt att undersöka.

Litteraturförteckning

Bjørkvold, Jon-Roar, 2005: *Den musiska människan*. Stockholm: Runa.

Bryman, Alan, 2004: *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber Ekonomi.

Brändström, Sture, 1997: *Vem är musikalisk? Intervjuer med musiklärare och musikutbildare*. Stockholm: Pedagogiska publikationer från Kungliga Musikhögskolan.

Brändström, Sture, 2006: *Musikalitet och lärande*: Alerby, Eva, Jörunn, Elidottir (red.): *Lärandets konst – betraktelser av estetiska dimensioner i lärandet*. Lund: Studentlitteratur.

Ejlertsson, Göran, 2005: *Enkäten i praktiken – En handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Gardner, Howard, 1994: *De sju intelligenserna*. Jönköping: Brain books.

Jørgensen, Harald, 1982: *Fire musikalitetsteorier*. Oslo: Aschehoug.

Malmberg, Bertil, 1972: *Språket och människan: Tankar om språk och språkforskning*. Stockholm: Aldus/Bonnier.

Nationalencyklopedien, 2008: Attityd. www.ne.se (2008-05-25)

Nationalencyklopedin, 2008: Musikalitet. www.ne.se (2008-05-25)

Nationalencyklopedin, 2008: Omusikalisk. www.ne.se (2008-05-25)

Sundin, Bertil, 1995: *Barns musikaliska utveckling*. Stockholm: Liber Utbildning.

Uddholm, Mats, 1994: *Pedagogen och den musikaliska människan – En bok om musik i vardagsarbetet*. Falköping: Förlaget Lutfisken AB.

Varkøy, Øivind, 1996: *Varför musik? En musikpedagogisk idéhistoria*. Stockholm: Runa.

Kön: Man   Kvinna

Program och inriktning: _____

Spelar du regelbundet något musikinstrument? Vilket/Vilka?

Nedan följer några frågor om vad du tycker är viktigt med musik. Gradera för varje fråga om du tycker det är inte alls, ganska eller väldigt viktigt eller något mellan dessa alternativ. Markera med ett kryss på varje rad.

Hur viktigt är det med musikundervisning i skolan?

Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
☐	☐	☐	☐	☐

Hur viktigt är det för dig att lyssna på musik?

Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
☐	☐	☐	☐	☐

Hur viktigt är det att kunna sjunga och/eller spela något musikinstrument?

Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
☐	☐	☐	☐	☐

Hur viktigt är det att kunna läsa noter?

Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
☐	☐	☐	☐	☐

Hur viktigt är det att vara musikalisk?

Inte alls viktigt		Ganska viktigt		Väldigt viktigt
☐	☐	☐	☐	☐

Tycker du själv att du är musikalisk?

Stämmer inte alls

Stämmer delvis

Stämmer helt

Vad lyssnar du mest på i ett musikstycke? Du får kryssa i flera alternativ!

Melodi

Text

Rytm

Bas

Stämmor

Vissa instrument

Annat: _____

Vad kännetecknar musikalitet? Du får kryssa i flera alternativ!

Kunna spela/sjunga

Vara kreativ

Kunna uppfatta musik

Kunna läsa noter

Kunna uttrycka känslor med musik

Annat: _____

Hur blir man musikalisk? Är det medfött eller något man lär sig?

Medfött

Både och

Något man lär sig

Är vissa människor mer musikaliska än andra?

Stämmer inte alls

Stämmer delvis

Stämmer helt

Finns det helt omusikaliska människor?

Ja

Nej

Vet ej

Kommentera: _____

_____

_____

Tack för din medverkan!

Växjö universitet

Bilaga 2

Sebastian Hultkrantz
Stallvägen 28:068
352 56 Växjö
0470-551456
073-3843301
shulb04@student.vxu.se

Christoffer Schlee
Stallvägen 30:002
352 56 Växjö
070-2417631
cslb04@student.vxu.se

Växjö den 5 maj 2008

Hej!

Vi är två lärarstudenter vid Växjö unviersitet som under våren skriver en C-uppsats i ämnet musikdidaktik. Uppsatsens syfte är att undersöka begreppet musikalitet samt hur gymnasieelever förhåller sig till det. Människors syn på musikalitetsbegreppet och i förlängningen sin egen musikalitet tror vi formar hur musikundervisningen ser ut. I den generella forskning som gjorts menas det att vi har gått från en syn på musikalitet där främst arvmässig begåvning betonas, mot en syn där upplevelsen och kreativiteten sätts i centrum. Vi vill skapa oss en bild av hur elever förhåller sig till begreppet.

Vår avsikt är att genomföra en enkätundersökning bland tredjeårseleverna på er skola. Att besvara enkäten är självfallet frivilligt, men för undersökningens bredd är det av vikt att vi får in så många svar som möjligt. Enkäterna måste besvaras inom vecka 19, d.v.s. till och med fredagen den 9/5.

Enkätsvaren kommer att behandlas konfidentiellt

Enkäten besvaras anonymt men då vi emellertid efterfrågar kön samt vilket program eleven läser kommer svaren naturligtvis att vara konfidentiella.

För eventuella frågor eller problem är ni välkomna att höra av er eller maila.

Vi inser att enkäten innebär ett litet extra besvär i ert arbete men hoppas att ni ändå vill hjälpa oss att genomföra undersökningen.

Stort tack för er medverkan!

Sebastian Hultkrantz och Christoffer Schlee